

направлении среди других городов Крыма. На современном этапе в г. Севастополе одновременно принять более 500 человек могут только 4 гостиницы.

Сегодня наибольшей популярностью у туристов и рекреантов пользуется отдых в частном секторе, а именно в малых гостиницах, мотелях, пансионатах и домах гостиничного типа, что активно стимулирует владельцев данных средств размещения быстро и гибко реагировать на меняющуюся конъюнктуру туристского рынка. В ассортименте гостиничных услуг отмечается общая недостаточность объема номерного фонда, включающего в себя отели первого, среднего и экономического класса, а также неполноценность его структуры (отсутствие в регионе отелей 5* и 4*, малое количество отелей 3*), способных удовлетворить потребности в размещении различных социальных групп туристов и гостей города. Курортные отели города практически не имеют оборудованных пляжей и мест массового отдыха, что существенно снижает их конкурентоспособность. Существенно снижает спрос на гостиничные услуги города в целом, качество дорог и транспортных развязок, что не обеспечивает должный уровень приема отечественных и иностранных туристов. Фактором негативно влияющим на общий имидж гостиниц города является их труднодоступность для туристов и отдаленность от основных аттракций. В маркетинге гостиничных предприятий прослеживается негативная тенденция игнорирования информационной среды. Определяемое в значительной степени отсутствием полноценной доступной рекламы об объектах досуга, планируемых развлекательных и иных культурно-массовых мероприятиях, об имеющихся туристических ресурсах и т.п.; В определении приоритетов развития гостиничного хозяйства применительно к Севастополю необходимо учитывать общие тенденции развития системы мирового туризма, в т.ч.: рост популярности совместного отдыха разновозрастных членов семьи и увеличение доли пожилых туристов; активизацию спроса на гибкие индивидуализированные программы; расширение функций традиционных курортов за счет оздоровительных и развлекательных программ; влияние мирового финансового кризиса в виде сокращения сроков и дальности путешествий; рост популярности отдыха на частных виллах; расширение молодежных спортивных, в т.ч. экстремальных, видов туризма; экологизацию туризма; многоцелевое посещение курортов и др.

Литература

1. Левковська Л. Стан і перспективи розвитку туризму та готельного бізнесу України / Л. Левковська // Економіка України.- 2003.-№6. - С.31-36.
2. Гостиничный бизнес в Севастополе (Крым) маркетинговое исследование [Электронный ресурс]: Режим доступа: http://www.comcomrealty.biz/seach_hote_sevphp-15.05.11
3. Мальгин А.В. Русская ривьера / А.В. Мальгин. - Симферополь: Сонат, 2006 - С.141-154.
4. Севастопольстандартметрология - [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.standart.stel.sebastopol.ua-01.06.11>
5. Управление статистики в г. Севастополе [Электронный ресурс]: Режим доступа: <http://www.sevstat.sevinfo.com.ua-04.06.11>.
6. Яковенко И.М. Географическое обоснование стратегии развития туристско-рекреационного комплекса Крыма – 2020 / И.М. Яковенко // Ученые записки ТНУ им. В.И. Вернадского, Серия «География».- Том24(63) - №2 (2011) - С.141-149.

338.49

*Галич Т.В., науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»*

**АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ СФЕРИ В
УКРАЇНІ ТА ЇЇ РЕГІОНАХ**

Телекомунікації є інфраструктурною галуззю, значення якої в умовах переходу до постіндустріальної моделі розвитку важко переоцінити. Швидкість та достовірність передачі інформації забезпечує поширення нових технологій у галузевому та територіальному вимірах, пришвидшує розвиток всіх сфер і галузей, особливо наукомістких. Саме тому, для стимулювання економічного і соціального розвитку країни в цілому необхідно у всіх регіонах забезпечити доступ до основних видів зв'язку, в першу чергу сучасних. Це обумовлює актуальність дослідження територіальних особливостей розвитку галузі, виявлення внутрігалузевих та регіональних диспропорцій. У останні десятиліття увага до розвитку телекомунікацій зростає із зростанням значення цього сектору економіки. Територіальні аспекти розвитку галузі в Україні на даний момент

розкриті не в повній мірі. Так, у роботах Куценко В.І., Ковтуник І.І., Лисенка В. проведено оцінку рівня розвитку окремих видів зв'язку у регіонах країни, виявлено елементи територіальної структури галузі. Але даний об'єкт дослідження вимагає використання всього комплексу методів і методик. Крім того, ситуація у галузі, що є чутливою до інноваційних змін, постійно змінюється, що в свою чергу вимагає постійного моніторингу та додаткових досліджень.

Метою статті є проведення комплексного аналізу та оцінки рівня розвитку зв'язку у регіонах України. Для досягнення мети поставлено наступні завдання: 1) проаналізувати динаміку та галузеву структуру зв'язку в Україні; 2) оцінити рівень концентрації надання послуг зв'язку у регіонах України; 3) оцінити загальний рівень розвитку зв'язку в регіонах України.

Телекомунікації є однією з галузей економіки країни, що характеризується позитивною та сталою динамікою росту з 90-х років минулого століття. За період 2000-2010 рр. загальний обсяг доходів підприємств зв'язку зріс у 6,9 рази (рис. 1) [3, с. 4].

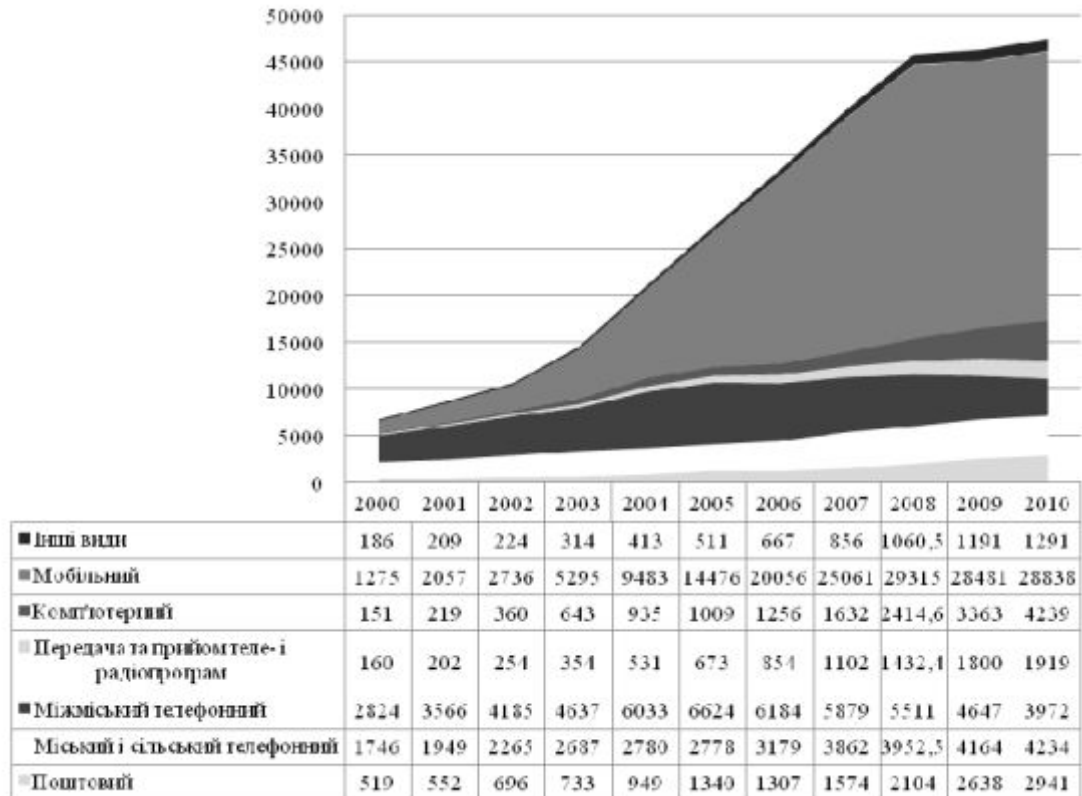

Рис. 1. Галузева структура телекомунікаційної сфери у 2000-2010 рр.
(за доходами від реалізації послуг, млн.грн.)

Зростання обсягів доходів було неоднаковим у різних видах зв'язку. Найвищі темпи зростання характерні для мобільного зв'язку, доходи підприємств якого за відповідний період зросли у 23 рази. Також зросла частка комп'ютерного зв'язку, послуг з передачі і прийому телевізійних і радіопрограм, радіозв'язку. Відповідні трансформації внутрігалузевої структури пов'язані з виникненням нових видів зв'язку та зниженням попиту на традиційні послуги. Так, відправлення газет і журналів за період 1990-2010 рр. зменшилось у 10,7 рази. Подібні тенденції також спостерігаються щодо інших послуг пошти: відправлення листів, телеграм, посилок та ін. Темпи зростання мобільного зв'язку у 2008-2010 рр. зменшились, що пов'язується із насиченням ринку (на початок 2009 р. проникнення мобільного зв'язку становило вже 119,8%). Можливе зростання комп'ютерного та супутникового зв'язку. Частка міського та сільського телефонного зв'язку у загальному обсязі значно зменшилась і у 2010 році складала 8,9 % проти 25,4% у 2000 р. При цьому абсолютні показники мають сталу тенденцію до зростання. Частка даного виду зв'язку надалі буде стабільною.

Регіональні відмінності у рівнях розвитку зв'язку є значними. За попередніми дослідженнями [1, с. 96], [2, с. 203] виділяються регіони з вищим рівнем розвитку телекомунікацій: Київська, Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Донецька, Харківська області. Найнижчий рівень розвитку характерний для традиційно депресивних регіонів: західних, північних та ряду центральних областей.

Для виявлення регіональних відмінностей у розвитку всіх видів зв'язку нами було використано індексний метод дослідження. Розвиток зв'язку традиційно співвідносять з ВВП, результатом чого є діаграма Джиппа, яка відображає співвідношення розвитку зв'язку з економічними розвитком країни у цілому [1]. Отже, формула, за якою оцінювався рівень концентрації основних видів зв'язку у регіоні (I_v) має наступний вигляд:

$$I_v = \frac{D_r}{D_k} : \frac{GRP_r}{GRP_k} \quad (1)$$

D_r та D_k – відповідно доходи підприємств від надання послуг зв'язку у регіоні та країні; GRP_r та GRP_k – відповідно валовий регіональний продукт регіону та країни в цілому. Пропорційний та збалансований розвиток регіону передбачає близькість коефіцієнту до 1. Якщо показник вищий за одиницю, то розвиток даного виду зв'язку є більш динамічним, ніж економічний розвиток регіону загалом. Нижчий за одиницю показник свідчить про відставання телекомунікаційної галузі від економічного розвитку.

Згадані коефіцієнти було розраховано як загалом для всіх видів послуг пошти та зв'язку (табл. 1), так і для окремих видів: поштового (I_V^P), місцевого телефонного (I_V^{TM}), міжміського (I_V^{TN}), передачі та прийому телевізійних та радіопрограм (I_V^{TR}), комп'ютерного (I_V^K) та мобільного (I_V^{MOB}) зв'язку. Аналіз цих коефіцієнтів дозволяє зробити наступні висновки:

Таблиця 1

Рівень концентрації телекомунікацій у регіонах України (за 2010 р.)¹

Регіон	I_V^P	I_V^{TM}	I_V^{TN}	I_V^{TR}	I_V^K	I_V^{MOB}	I_v
АР Крим	1,108	1,028	0,753	1,201	0,688	0,475	0,620
Вінницька	1,454	1,049	0,646	0,722	0,673	2,078	1,629
Волинська	1,270	1,098	0,660	0,739	0,545	0,750	0,775
Дніпропетровська	0,537	1,018	0,448	0,932	0,715	0,346	0,462
Донецька	0,597	0,611	0,385	0,477	0,497	0,356	0,402
Житомирська	1,739	1,192	0,829	0,973	0,482	2,337	1,845
Закарпатська	1,401	0,764	0,724	0,872	0,603	0,922	0,874
Запорізька	0,684	1,020	0,561	0,744	0,787	0,325	0,466
Івано-Франківська	1,372	1,008	0,693	0,608	0,481	0,790	0,791
Київська	0,822	0,675	0,641	0,387	0,329	1,753	1,330
Кіровоградська	1,364	0,818	0,587	0,968	0,486	0,478	0,576
Луганська	1,016	0,906	0,374	0,767	0,286	0,415	0,480
Львівська	1,248	1,158	0,957	0,980	1,192	0,728	0,843
Миколаївська	0,803	1,039	0,601	0,948	0,489	0,676	0,693
Одеська	0,813	1,299	1,003	0,739	0,962	0,681	0,792
Полтавська	0,828	0,733	0,463	0,815	0,562	0,377	0,461
Рівненська	1,286	0,910	0,673	0,704	0,544	0,758	0,763
Сумська	1,269	0,906	0,626	0,982	0,583	0,561	0,641
Тернопільська	1,642	1,149	0,950	1,212	0,806	0,894	0,953
Харківська	0,875	1,130	0,706	1,230	0,811	0,525	0,651
Херсонська	1,348	1,321	0,771	0,843	0,791	0,948	0,952
Хмельницька	1,382	1,356	0,772	0,945	0,644	0,767	0,839
Черкаська	1,026	0,950	0,654	0,565	0,480	1,758	1,385
Чернівецька	1,803	1,272	1,183	0,782	0,700	0,990	1,077
Чернігівська	1,466	1,203	0,737	0,792	0,485	2,042	1,628
м. Київ	1,212	1,112	2,585	1,729	2,528	2,201	2,145
м. Севастополь	0,941	1,861	1,146	3,652	0,784	0,387	0,757

¹Розраховано автором за даними [3, с. 11-17]

місто Київ вирізняється високим рівнем концентрації підприємств зв'язку; так, I_v дорівнює 2,145, що є найвищим показником серед регіонів; за видами зв'язку показник є диференційованим: традиційні види мають порівняно невисокий рівень концентрації (поштовий та міський телефонний відповідно 1,2 та 1,1); нові види у м. Києві розвиваються вищими темпами, ніж по Україні в цілому

(комп'ютерний 2,5, мобільний 2,2); даний показник ілюструє високий рівень концентрації розвитку галузі у столиці навіть відносно територіальної концентрації ВРП;

області з високою часткою у ВРП видобувної промисловості та промисловості з первинної обробки сировини (Донецька, Луганська, Дніпропетровська, Запорізька області) мають занижені коефіцієнти концентрації (I , для даної групи областей коливається в межах 0,402-0,48); це спричинено структурою господарства даних регіонів, для розвитку якого інформаційні потоки не є визначальним фактором економічного розвитку; при цьому абсолютні показники розвитку зв'язку є високими – сумарна частка доходів від реалізації послуг зв'язку за цими регіонами склала у 2010 р. 13,4%;

області з великим за обсягом ВРП, що характеризуються високим рівнем розвитку сфери послуг (Харківська, Одеська, Львівська) мають дещо нижчі за одиницю коефіцієнти концентрації (I , для даної групи областей коливається в межах 0,651-0,843); показники свідчать про загалом високий рівень розвитку окремих видів зв'язку – телефонного та комп'ютерного і певного відставання мобільного; у даних регіонах на послуги галузі є стабільний попит, оскільки розвиваються такі види діяльності як обробна промисловість (в тому числі точне машинобудування), наука, освіта, фінансова діяльність тощо;

промислово-аграрні області з невеликим ВРП та чисельністю населення (Вінницька, Житомирська, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська) характеризуються високими показниками коефіцієнтів через низький рівень соціально-економічного розвитку; розвиток телекомунікаційної галузі не відрізняється високими абсолютними показниками (загальний обсяг доходів та передбачений регіональними та галузевими програмами; більш динамічного розвитку у таких регіонах потребує комп'ютерний, мобільний зв'язок та передача і прийом телевізійних та радіопрограм, кабельне телебачення;

найнижчий рівень концентрації надання послуг зв'язку на фоні низького рівня абсолютних показників характерний для Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської, Рівненської областей; низький рівень урбанізації та загалом економічного розвитку цих регіонів стали причиною відставання у розвитку телекомунікацій.

Аналіз коефіцієнтів, обрахованих для різних видів зв'язку, показав, що найбільш рівномірним у територіальному вимірі є надання послуг з місцевого телефонного зв'язку: I_V^{TM} змінюється у діапазоні 0,61-1,86. Загалом, традиційні види зв'язку розвивались відповідно встановлених нормативів забезпечення послугами, а мережі мають прив'язку до системи розселення, що і обумовлює територіальну рівномірність надання послуг. Сучасні ж види зв'язку на даний момент розвиваються більш нерівномірно: для комп'ютерного зв'язку I_V^K змінюється у діапазоні 0,28-2,53; відповідні тенденції прослідковуються і для мобільного зв'язку: I_V^{MOB} змінюється у діапазоні 0,325-2,337.

Виявлення регіональних відмінностей у розвитку галузей необхідно проводити на основі комплексу показників. Такі можливості дає метод кластерного аналізу, при проведенні якого було використано показники: 1) доходи від реалізації послуг зв'язку за видами: поштовим, місцевим телефонним, передачею і прийомом радіо- та телевізійних програм, комп'ютерним, мобільним; 2) відправлення газет, журналів, посилок, переказів та пенсійних виплат, міжнародних посилок і переказів; 3) надання міжміських, міжнародних телефонних переговорів; 4) основні телефонні апарати у міській, сільській місцевості; 5) основні домашні телефонні апарати у міській, сільській місцевості; 6) абоненти кабельного телебачення, мобільного зв'язку, мережі Інтернет; 7) введення в дію оптоволоконних ліній зв'язку; 8) основні радіотрансляційні точки; 8) кількість заяв населення на встановлення телефонів у сільській та міській мережі; 9) тривалість очікування встановлення домашніх телефонів; 10) прямі іноземні інвестиції у розвиток галузі. Загалом кількість показників склала 27, оброблення яких за допомогою програми STATISTICA дало можливість провести групування регіонів країни за рівнем розвитку зв'язку (рис. 2).

Окремою групою виступають міста: Київ та Севастополь. Розвиток зв'язку у Києві обумовлений його столичним статусом. Київ виконує функцію центрального місця по відношенню до решти території країни. Через нього відбувається трансфер нововведень, в тому числі і у сфері телекомунікацій. Столиця характеризується високим рівнем розвитку як традиційних, так і нових видів зв'язку. Розміщення у Києві центральних офісів основних операторів телефонного зв'язку, в першу чергу мобільного та стаціонарного, обумовлює підвищену частку доходів від надання телекомунікаційних послуг (41,9% мобільного та 37,5% стаціонарного телефонного) зв'язку.

Севастополь не характеризується підвищеними абсолютними та відносними показниками розвитку, але як міське поселення його цілком логічно виділено в окрему групу.

Друга група регіонів – Одеська, Донецька, Дніпропетровська, Харківська області відрізняються від інших розташуванням в їх межах міст-мільйонерів, що виступають центрами розвитку для значних за площами регіонів. Області мають підвищені показники розвитку різних видів зв'язку. Так, на ці чотири області припадає 35,7% абонентів мережі Інтернет, 32,7% - кабельного телебачення. Частка іноземних інвестицій – 8,7% (усі інші області України крім м. Києва – 9,4%).

До третьої групи включено Київську, Львівську, Полтавську, Запорізьку області та Автономну республіку Крим. Загалом для цієї групи вийшли регіони з середнім рівнем розвитку галузі. Певно, Львівська область виділяється серед них як область, до якої надійшло 7,9% від загальної кількості по країні прямих іноземних інвестицій, та й інші показники є дещо вищими. В той же час, за рівнем розвитку традиційних послуг: міського та сільського стаціонарного телефонного, мобільного зв'язку, пошти область має досить середні показники розвитку. У областях цієї групи послуги надаються як населенню, так і іншим споживачам. Так, підприємства зв'язку обслуговують значні за потужністю обласні промислові комплекси.

Граф кластерного аналізу регіонів України за рівнем розвитку зв'язку
Weighted pair-group centroid (median)
Euclidean distances

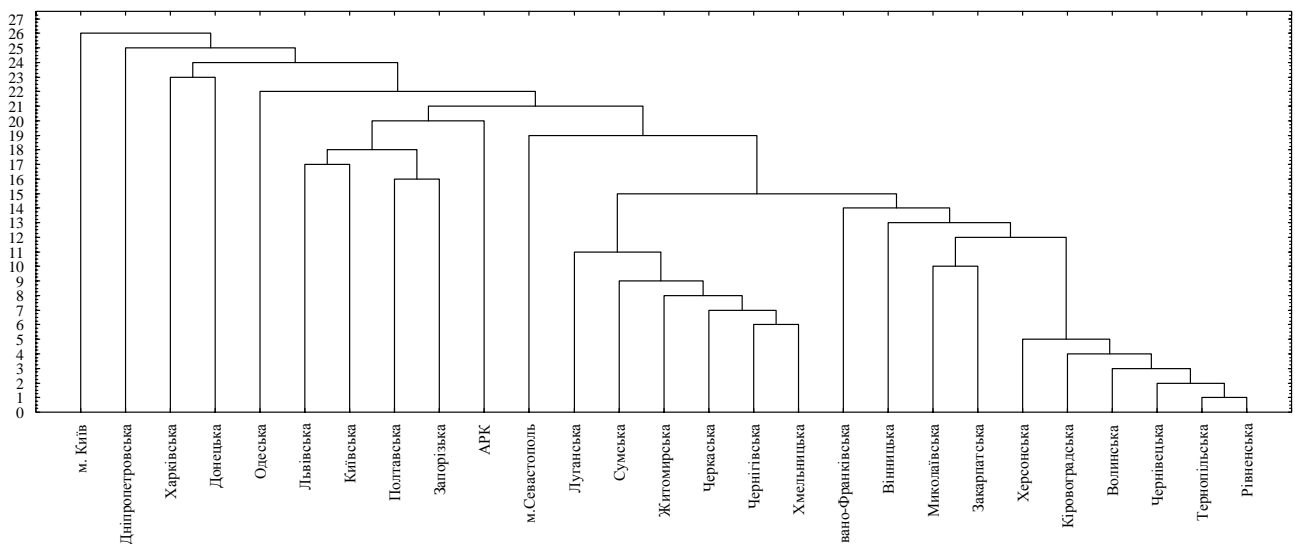

Рис. 2. Результати кластерного аналізу регіонів України за рівнем розвитку зв'язку (2010 р.)¹
¹Виконано автором

До четвертої групи ввійшли: Луганська, Сумська, Житомирська, Черкаська, Чернігівська та Хмельницька області. Група об'єднала переважно центральні та північні області, що характеризуються дещо нижчим за середній рівнем розвитку галузі. Як видно за графом, Луганська область займає дещо відокремлену позицію. Вона не має стабільних показників щодо надання всього спектру телекомунікаційних послуг. Так, досить низькі показники щодо надання послуг мережі Інтернет (24,9 тис. абонентів, 1,3% від загальної кількості по країні), а також щодо забезпеченості домашніми телефонними апаратами (49 на 100 сімей, що у 1,2 рази менше порівняно з середньо українськими показниками).

П'яту групу сформували області півдня та заходу країни: Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька, Тернопільська, Вінницька, Волинська, Рівненська, Кіровоградська, Херсонська, Миколаївська. Основним чинником відставання став загальний низький рівень економічного та соціального розвитку, значна частка сільського населення, периферійність даних регіонів по відношенню до регіональних центрів та столиці.

Аналіз динаміки та структурних особливостей розвитку показав значні темпи зростання телекомунікаційної галузі у 2000-2010 рр., що обумовлено як економічним підйомом в країні, так і особливостями розвитку галузі як інноваційної та динамічної порівняно зі іншими галузями та видами діяльності. Зростання обсягів доходів було неоднаковим у різних видах зв'язку. Найвищі темпи зростання характерні для мобільного та комп'ютерного зв'язку. Частка традиційних послуг

стабільно зменшується. Виявлено регіональні відмінності у розвитку телекомунікацій. Використання індексного методу та кластерного аналізу дали приблизно однакові результати та дозволили виділити регіони з високим рівнем надання телекомунікаційних послуг: м. Київ, Одеська, Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Львівська області. Дані регіони стали опорними центрами поширення нововведень у всі регіони країни. Це обумовило розвиток матеріально-технічної бази, вкладання інвестицій, що в свою чергу вплинуло на результуючі показники галузі. Також виявлено групи регіонів, які через соціально-економічні, історичні, управлінські чинники відстають у розвитку традиційних та сучасних видів зв'язку. Це західні, ряд південних та центральних областей України. У подальшому необхідно для груп регіонів, що характеризуються не високим рівнем розвитку телекомунікаційної сфери розробити комплекс заходів щодо покращення забезпечення споживачів сучасними послугами зв'язку.

Література

1. Дем'янчук М.А. Тенденції та перспективні напрями розвитку телекомунікаційного ринку / М.А. Дем'янчук // Економічний простір. – 2008. - № 18. – С. 94-101.
2. Лисенко В. Телефонний та мобільний зв'язок в Україні: рівень розвитку та регіональна диференціація / В. Лисенко // Часопис економічної та соціальної географії. – 2008. - № 5 – С. 199-205.
3. Стан і розвиток зв'язку в Україні за 2010 рік. – К.: Державний комітет статистики України, 2011. – 32 с.

Рецензент докт. екон. наук, И.К. Чукаева

338.534

*Абдулкеримова Э.Г., аспирант,
ТНУ имени В.И. Вернадского*

**ПРОБЛЕМА ВЫСОКОЙ ЦЕНЫ И НИЗКОЙ ЦЕННОСТИ УСЛУГ ПРЕДПРИЯТИЙ
ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО КОМПЛЕКСА
АР КРЫМ**

В последние годы наблюдается усиление роли ценовой политики на международном рынке туристско-рекреационных услуг, что связано со следующими обстоятельствами. Увеличение количества производителей туристско-рекреационных услуг (рост числа гостиниц, турагентств, туроператоров и т.д.) и глобализация конкуренции заставляет участвовать в ценовых войнах. При одинаковом качестве, предоставляемых услуг и уменьшении возможности их дифференциации, ценовая политика занимает лидирующие позиции при проведении маркетинга фирмы. В условиях глобального кризиса и реального уменьшения доходов населения, цена играет решающую роль в формировании спроса на туристско-рекреационные услуги. Крым – одно из немногих мест в мире, обладающее уникальными природно-климатическими ресурсами и богатой историей. Но на современном этапе развития экономики наличие ресурсов для развития туристско-рекреационного комплекса (ТРК) недостаточно, требуются эффективные подходы в системе управления и поиск новейших методов ее совершенствования, как на общегосударственном уровне, так и на уровне отдельных предприятий. Проблема высоких цен и низкого уровня ценности предоставляемых услуг предприятиями ТРК Крыма говорит о том, что в организации ценовой политики отсутствует ориентация на потребителя, что в современных условиях недопустимо.

Вопросы управления ценовой политикой предприятий исследовались в работах многих ученых. Среди зарубежных экономистов значительный вклад в теорию ценообразования внесли: А. Маршалл, К. Монро, Дж. М. Кейнс, Ф. Котлер, А. Оксенфельд, М. Портер, Д. Риккардо, П. Самуэльсон, А. Смит и др. Вопросами ценовой политики предприятий занимались такие ученые как К. Лавлок, И. Липсиц, И. Салимжанов, В. Тарасевич и др. Вопросу ценообразования в туризме посвящены работы А. Дуровича, В. Квартального; научно-методические основы развития механизма ценообразования в региональном рекреационном комплексе АР Крым отражены в работах Э. Рогатенюк [1], зависимость уровня качества обслуживания и цены на курортно-рекреационные услуги путем построения модели «цена-качество» показана в работах С.Ю. Цехлы [2, 3].

В то же время система организации ценовой политики на предприятиях ТРК АР Крым требует дальнейшего изучения, необходим поиск новых путей совершенствования механизма ценообразования на услуги ТРК.